

Letter

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԸՕԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՊՆԶԵՆԵՆ ԿՈՒՐԱ ԳԱՅՄԱԾ ԼՐԱԳԻՐԵՐՈՒՆ ԲՈՒՄՆԱԿԻՆ ԾԱԽԲԸ ԱՆՆՈՅԻՆ ԶՐԱԿ Է :
ԻՐ ՆՈՒՄԵՐԻ ՆՈՒՄԱՐ ԶՈՒՐ ՄԸ ՈՐԱՏԱՐԱՐՈՒԼ ԵՑ ՈւՋՈՑԸ ԴՆԻՍԻ ԶՆԱՐԿ ԽԱՅԻՆ 40 ԺԱՐՊԱՅ :
ԿՐՈՐԱՏԻՊ ԳՐՈՑ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄԸ ԶՐԻՔ Է : ԴՆԱՐԱՆԵՆ ԵՒՊԱԾ ՆՈՒՄՆԻՆԵՆ ՐՈՒՆ ԲՈՒՄՆԱԿԻՆ ԾԱԽԲԸ ԻՐԽՈՑԸ ԴՆԻՍԻ ԶՆԱՐԿ Է :

ኒ ኑ ቦ ቱ ኒ ኒ በ ቱ ቦ ኑ ቦ

ՊՕԼԻՍ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

— Իբրքու ետեւէ եղած հրդեհներուն ատենը
կառավարութեան մարդոց ձեռքը բռնուած խաչ-
մաճիկերուն ձեռքէն առնուած շատ խնճր կայ լալիկ-
էի՛ն դուռը : տէրերը կրնան իրենց խնճը հոն դնու-
նելէն ետքը իրենցը ըլլալը ստուգելով առնել :

— Սէնդէշէ դաւառին Քալըն աղըլ ըսուած
գիւղէն Սուհամմէտ անուն մէկը՝ հրացանով հաճի
Սուստաֆա անուն մէկը զարկեր մեռցուցեր է :
Հաճի Սուստաֆային ժառանգներն ալ Օհնճի Ա-
լի անուն մէկուն ստակ կուտան , կը հաճեցընեն ,
յիշեալ Սուհամմէտը մեռցընել կուտան : Այս բա-
նըս այն երկրին դատաւորին առաջը դատաստանով
ստուգուելէն ետքը այն տեղացի իլա՛ն Եմալպադա ըլ-
լայով մեծագոյր տէրութեան հարցունեցաւ . և մինչ

Օտարաբաղի պատգամաւորները և Աւրուպայի տէրութեանց գետնաւորները որ մայրաքաղաքը կը կենային, և ամէն պաշտօնատէր մարդիկ, և հարուստներէն շատը ամէն տարի սովորութիւն ըրածնուն պէս քաղաքէն ելան և արքունեաց հետ կ'երթային. բայց ուրիշ տարիներ քրքունիքը Շիմկանէն շատ անդին հէր տեսցնէր, որ Վեհրանէն միայն երկու փարսայ (կամ երկու ժամու ճամբայ) հեռու է։ Այս Շիմկան ըստած տեղը զուարճալի դաշտ մըն է, շատ գեղեր ունի. և ամէն մէկ գեղերուն բռնրափըը գեղեցիկ պարտէզներ կան, յստակ ջրով առւունքը կը վաղեն. բարձր ծառ կան, որ տաւերնին նստողները իրենց շուքով կը զովացնեն. ուստի Շիմկան գացողներն ալ գեղերը բնակելու տեղը վրաններով այս ծառնոցները կը բնակին։ Այլ պոէրը լեռան տակը մինչեւ երկու ժամու չափ ճամբայ՝ ասանկ գեղեր են իրարու խիստ մօտիկ։ Հեռուէն նայելու ըլլատ՝ ամէն գեղերուն տեղըը մէկէն հիսնալի գեղեցկութիւն մը ունի։ Վաղաքէն այս տեղերս երթալու ճամբան գացող եկողներ լեցուն են ամէն մէկ բլրերի տակ մանրամասնաւորըը (չերչիները) խառնութիւն կը բանան։ Ահլը պատուական շիրաղը Դեմպէի կը ծախէ, մեկալը խորս և տեսակ տեսակ մաճառներ կը ծախէ իրեալիներուն յէֆը բերելու և առողջութիւննին տանելու համար։ Բիշ մը անդին ուրիշ մը ստույցով պաղեցուցած ջուր ունի. անոր քով պախի խանութ մը, տեսակ տեսակ չոր ուտելիքներով լեցած։ Սպահանու սեխը, Վաղպինու ձմերուկը, Սալպի նուռը, Վերամինէի խաղողը և Վեհրանու զեզըր (չեֆտալին իրարու քով կը գտնուեն)։ Տէմալինտի կարագ եղզմէկ կողմէն։ Նշխարի խոշոր գմանները մէկ կողմէն ամէն մարդու ասորժակին յարմար եկածը կը գտնուի։ Գանք քաղաքական լուրերուն։

Պէհման Սիքրան որ թագաւորին եղբայրն է, և ատեն մը լղերպիճանի կուսակալ էր, և ետքը կուսակալութեան հաշիւը ուղղւելուն պատճառաւ

Սպահան գաւառին կուսակալը Սիրդա Սահ
խան՝ այս օրերս կը հարկաւորի իր իշխանութեան
երկիրը երթալու և սպանդարինները զսպելու, որ
մէն տարի գարնան ատեն իրենց դժուարամտոյ
լեւներէն վար դաշտը կ'իջնան. ձեռքերնին հո
սածը կը յափշտակեն կ'առնեն իրենց լեռը կը քա
ղին: Տ'անիը և կտրիճութիւնը և խոհեմութիւնը

գիտնալով հիմակուց կը յուսանք որ այս բարձրաստիճանի պաշտօնատէրը կարող պիտի ըլլայ ասոնք զըստելու : Պարսկց տէրութեան կառավարութիւնն ալ Սեփեհապէտ Տէվլէթի մեռնելէն ետքը ասկէց յարմար մարդ մը չէր կրնար գտնել այս գաւառիս կուսակալութիւնը յանձնելու :

Հարկը հոգիի չափ պահպարտի, ինչն իսկ աստուծոյ մէկը իրենց գլուխ ունենալով բնականութիւնին Պարս գաւառը հաստատած են լպեր կուսին քովի բարձր լեռները : Վերմանէն լպերէն և Շիրակէն Վերման գաղաղները ասկէց պիտի անցնին . ասոնք մօտ տեղի վրանաբնակներուն (կէօճէպէկերուն) հետ բարեկամութիւն հաստատած են . կարաւան մը անցնելու ըլլայ նէ ասոնցմէ կ'իմանան . յանկարծ վրայ կը հասնին կը կողոպտեն , ինչքերը կ'առնեն լեռը կը փախն . և պահելու համար առնան տեղեր ունին որ ձեռք ձգելու անհնար է : Նիզամի Տէվլէթ խոնք քանի որ Պարս գաւառի կուսակալ եղաւ նէ՝ պահպարտներուն բանը գէշաւ : Լյս կուսակալը գողերը հատոցներ իրեն հաստատ գիտաւորութիւն բռնելով լեռները ձիաւոր զօրք հանեց . գողերը անանկ վախի մէջ են որ իրենց պահուած ծակերէն գլուխին գուրս հանելու չեն համարձակիր . ուստի լեռնին ալ քիչ է . ուստի շատ տունն չանցնիր , հարկաւ անձնատուր կ'ընէ : Լյսնց կամակից եղող և ուստի տուող գէղերուն խեղճանքն ալ վերցնել տուաւ կուսակալը , և վրանաբնակներէն ալ ծանր տուգանք առաւ : Լյստի ամէն կողմէն կուսակալին մարդիկ կուգան . որ իրենց երկրին հանգստութիւնը անկէց ծանցաւ լով շնորհակալ կ'ըլլան :

— Թաւրէսէն եկած գիրքերը կ'իմացունեն որ Շահին մեռնելու ստոյգ է և տեղը իւր անդրանիկ որդին պիտի յաջորդէ որ կը կոչուի Վէլիշահ — Ներքէտին — Սիրդա որ 18 տարեկան է և ամուսն չի ունի : Բէճէն ծամբա ելեր է թէ հրան մայրաքաղաքը երթալու : Լարաբէճան գաւառին կուսակալութիւնն ալ Սէլէր — Վասիմ — Սիրդաին յանձնուեցաւ :

— Պարսէնէն կը գրեն որ օսմանեան զօրաց ներս մտած ժամանակը եղած փոքրիկ պատերազմին մէջ երկու կողմէն մեռածներուն և վիրաւորուածներուն թիւը վեց հարիւրէն աւելի է :

Պուստ էֆէնտին և Վոմէր փաշան իրենց զօրքը Պարսէնէն ներս մտնելուն պէս տեղւոյն կառավարութիւնը խկոյն փախեր են և հրաման հաներ են որ ամէն մարդ ձեռքի գէղքը տանի նոր կառավարութեանը յանձնէ :

Տիֆաթ փաշան որ գլուխը 5-6 հազար զօրք ունի ամուսն 16 ին Սարահիլէն Պարսէնէն հասեր է և իւր բանակը Քոնիսթինա կոչուած տեղը հաստատեր է Քոնիսթինի գիմարը :

— Լաշէն ալ կը գրեն որ Ռուսի զօրքը որ 30 հազար է Վալարիա մտեր է և իրենց զօրապետը որ այս զօրաց հրամանատարն է յայտարարական թղթով մը ծանուցեր է այն երկրին բնակչացը թէ իւր պաշտօնը այն է որ ապստամբութիւն քարոզող մարդոց սանձ դնէ :

ԵՐԵՎԱՆԻ ԻՌԻՆԵՐ

ԳԱՆՆԻԱ : Հատարակապետութեան սահմանադրութիւն չինելու համար գումարուած մասնաւոր ժողովքին նախագահն էր Պ . Քոնսթէն . Լիւիայ մօտ օրերս մէկ պըղծիկ տետրակ մը հրատարակեր էր տպագրութեամբ . որուն մէջ թէ՛ ազգային և թէ՛ սահմանադրութեան ժողովքներուն անդամ գընտուող քանի մը երեւելի անձանց դպեր էր : Սեպտեմբեր 8 ին սահմանադրաց ժողովքը գումարուած ատենը երբ որ Պ . Քոնսթէն նախագահին յատկացած տեղը կ'երթար նստելու , Պ . Քոնսթէն ելաւ և ըսաւ . ես այս ժողովքին անդամ ըլլալ յանձնառու չեմ ըլլար , քանի որ Պ . Քոնսթէնն հոս է . որովհետեւ ասիկայ իր ընկերակիցներուն սրտուոյն դպաւ : Պ . Մառա ըսաւ . ես ալ ժողովքն բոլոր անդամներն ալ նոյն մարքին վրայ են : Լյս ատենը Պ . Քոնսթէնն ոտք ելաւ և ըսաւ . անանկ է նէ այս պաշտօնէս հրաժարուել ինձի կ'ընայ : Թուղթերը ժողովք . մնաք բարով ըսաւ գնաց . և ազգային ժողովքն մէջն ալ գնաց նոյն օրը նէ՝ ազգային ժողովք անդամներուն համար յատկացած նստարանին վրայ չինստաւ :

— Սեպտեմբերի 11 ին ազգային ժողովքն բաւաւորներուն բան բանելու ժամանակին տեւողութեանը վրայ խօսք ըլլալով վիճիւ եղաւ որ օրը ոչ տասն ժամ բանին , ինչպէս որ Պ . Սուրբ Պառարկեր էր . և ոչ տասն և չորս . ինչպէս որ մինչեւ հիմայ Պարսիայի շատ տեղեր սովորութիւն էր , այլ միայն 12 ժամ . և ով որ այս վճռոյս հակառակ գործէ , և բանուորին ասկէց ելլել ատեն բանեցընելու ուղի , կամ բանուորը ասկէց քիչ բանիլ ուղի նէ՝ տուգանք պիտի տան . 100 ֆուսնէն մինչեւ

1000 ֆուսնէ :

Բանելու ժամանակին վրայ եղած խօսքերուն կերպը Տ . Սիւրբա քահանայն ելաւ , որ ազգային ժողովքն պատգամաւորներէն է , և Վարդուա նորնտիր արքեպիսկոպոսին եղբայրն է . առաջարկեց որ , հասարակաց վերաբերեալ գործ վրանին առնող և բանեցընողները կիրակի օրէքը գործարանին գոցելու համար վճիռ մը ըլլայ : Լիւիայ կրօնական պատուէր մը ըլլալէն զատ բանուորներուն ալ հանգիստ ժամանակ կուտար շաբաթը օր մը . բայց կըրօնական ըլլալուն համար բանուորներէ չեղաւ . մէկը ելաւ (Պ . Սիրքոն) , ասանկ խնդիր այս ժողովքս մէջ առաջարկելը ամօթ է ըսաւ . ձախ կողմէն ալ քանի մը հոգի սրուաց . Կիրակի օրերն ալ հայ պիտի ուտեն : Պ . Վուսէ ըսաւ . որովհետեւ քանի մը գործարաններ կան որ փուռներին պաղեցընելու չէար . անոր համար կիրակի օրերը գործարաններն ամէն ալ բաց մնալու են : Պ . Պապո Սաթիպէն կիրակի օրէքը չքանելու բանուորներուն հանգըստութեան աղէկ է ըսելուն համար ասոր խօսքն ալ մօտիկ չըլլաւ : Պ . Սուրբ ըսաւ . գոնէ վաղ պետեաներուն ապագայուն որ կիրակի օր բանելու չողորները չի բռնադատեն բանելու : Լյս քրտնէն քանի մը խօսքերէն միայն պաշտպան կեցան . Պ . Վրուսն , Լեւոն , և Վոնիստեան . բայց ժողովք այս առաջարկութիւնն ալ մերժեց :

Ժողովքը լրմննալէն ետքը կիրակի օր գործարաններուն գոցուելու ուղղութիւն խօսքերէն և թէ քրտնտեսայները խորհուրդ ըրին մէկ խնդրոյ գիր մը ընել . ստորագրութիւն ժողովք , և անիկայ ազգային ժողովքն մատուցանել :

ԱՆԿՆԻԱ : Ինկիլթեանայի Բլայմաթ քաղաքին տառքը շատ նաւեր կը պատրաստուին , որ Ռուսիայի աղբիկներ պիտի առնեն Ռիկանայի Քոնսթինիլիէ նաւահանգիստը տանին . Լիւիայ աղբիկները պիտի ըլլան 14 էն մինչեւ 18 և 19 տարեկան , և բոլորներուն և պարկէշտութիւններուն համար ալ կ'ըլլայ վրայութիւն պիտի ունենան : Որոշեալ տեղ մը սահմանած են Բլայմաթ . այս հեռաւոր ծանապարհորդութիւնն ընելու աղբիկները առաջ հոն կ'առնեն , քանի մը օր ամէն պիտանութիւնին հոգալով կը պահեն , և անկէց ետքը նաւերը կը գնեն կը խրկեն : Լյսն տարի առնակ մարդիկ և աղբիկներ կ'երթան Ռիկանիա . և երթալու աղբիկները ամէն ալ որք և անտեւունջ և աղքատ ըլլալու են :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Պարսիստի ազգային ժողովքն մէջ սեպտեմբեր 5 ին խօսք եղաւ Բրուսիայի և Տանիմաքայի մէջ եղած զինադադարման պայմաններուն վրայ : Պ . Տահման և ուրիշ շատերը ուղեցին որ ժողովքն ընտելութեան առնէ զինադադարման յօդուածները , որ երկու տերութիւն , Տանիմաքա և Բրուսիա , միաբան հաւանութեւ ստորագրեր և հաստատեր էին : Լյս մինչեւ որ ասիկայ քննուի նէ՝ Շէքիլի և Զօլդայն հրաման խրկուի որ զօրքը հոն մնան :

Ուրիշները չէին ուզեր որ երկու տերութեան ընդունած , և մանաւանդ Բրուսիայի թագաւորին ստորագրութեամբ և կնքով հաստատած դաշնադրութիւն մը նորէն քննութեան առնուի . առի՛ կ'ըլլայ որ Բրուսիա ասկէց ետքը ինքնագլուխ կըլորէ լրմննալէն Շէքիլիու վէճը , և գերմանական տերութեանց մէջ ծանր երկպառակութիւն մտնէ : Թէ որ ըսին քննութեանէն ետքը զինադադարութիւն հերքել պէտք ըլլայ նէ՝ ինկիլթեան Քրոնստընի ալ կը վերաւորին . որովհետեւ այս երկու տերութիւնն ալ դաշնադրութեան մէջ մտան . և ուստի ու շուտեալ կ'ըստիպին յայտնապէս Տանիմաքայի հետ միանալու մեղի դէմ . և Վերմանիայի հիւսիսային երկրները , որ արդէն Պաղքեթ ծովուն վրայ ունեցած նաւահանգիստներուն պաշտպանը շատ փառ կրեցին , ձեռագործին դուրս հանելու ծամբայ չի գտնելով բոլորովին կը կործանին : Լյս բաներէս զատ այն ալ մտածելու է ըսին , որ Շէքիլիու բնակիչները գերմանական երկրներու հետ միանալին չեն ուզեր : Վերջապէս վիճակ ձգուեցաւ . 244 հոգի ելաւ յօդուածները քննուելու և զօրաց ետ չի դառնալու ուղղութիւն : 230 հոգի ալ այս բաներս չուզողները ելան :

Լյս յիշաւ ուղեցընելու շատուր էին , բայց բաւարարական անտեսութեան մէջ ելուան մարդ չի կար մէջերնին , կամ խիստ քիչ էին . նախարարները ալ մէնն ալ չուզողներէն էին . և ուղեցընելուն ըսածը քայլէն կը հետեւէր նախարարներուն խորհրդարանին փոխելով . ուստի բոլոր նախարարները և տերութեան գլխաւոր պիւրները մէկէն , նախարարաց նախագահն ալ հետեւին , իրենց հրաժարուած կայսերութեան ընդհանուր տեղակալ Յովհաննէս մեծ դքսին տուին . այն ալ ընդունեց , և Պ .

Տահմանին ապստրեց որ նոր նախարարներ ընտրէ : Լյս ընտրած նախարարները ասանք են : Պ . Վուրմարտարին գործոց տեսուչ , Պ . Տէ Զերման , ներքին գործոց տեսուչ , Պ . Քոմբէս , եկամտից տեսուչ , Պ . Սայէրն գնդապետ , պատերազմական գործոց տեսուչ : Լյս բերանը ինկիլթեան արաքսին գործոց , և Պ . Սէպ վաճառականութեան տեսուչ ընտրուեցան . բայց երկուքն ալ չունեցին :

ԱՆՍՏՐԻԱ : Վիեննայի օրագրին սեպտեմբեր 7 հրատարակած թերթին մէջ այս յօդուածը կայ : « Խաղաղութիւնը նորէն հաստատուելու վրայօք Սառաւիայի թագաւորին հետ եղած խօսակցութիւնները երկան քաջաւք կ'ըլլան : Սակայն կայսերական կառավարութիւնը պոչած է որ Սառաւիայի տեսան Վիեննայի թագաւորութեան նոր կարգադրութիւնը շատ չուշացնէ . և մօտեւ այս միտքով սպասուած քննարկներ պիտի կանչէ Վէրման , որ աւելի խոհական ազդեցութեան սկզբնային համեմատ երկրին սպառազ կառավարութեանը սահմանադրութիւններուն վրայօք միտք պիտի հոգնեցընեն անանկ որ աղբիկներն ալ պահուի : Լյս պատգաւմաւորները արտօրէն պիտի ընտրուին . և թիւեր նին պիտի հաստատուի ժողովրդեան թաւայն համեմատ : Երբքին կառավարութիւնը պարզ իտալական պիտի ըլլայ : Լյս յօդուածէս կ'երեւի որ Վաստիայի կառավարութիւնը հաշտութեան միջնորդ եղող տերութիւններուն ընելու շատ բան պիտի չի ձգէ . ընելքներուն մեծ մասը հիմակուց կարգին դնելով :

— Պարսիստի ինկիլթեան օրագրերը կը գրէ : Կարծեմք թէ հիմայ աղէկ ստիպած պիտի ըլլամք թէ Պարսիստի միջնորդութիւնը ինչ պայմաններով ընդունելու եղած է Վիեննայի աղբիկներէն : Լյս քիտան ինչպիսի մէջ ինչ երկիր ունէր նէ՝ թէ Սառաւիայ , թէ Վիեննայ , և այլն , իրեն պիտի պահէ առաջ կու պէս : Լյս գաւառներս առանձին կառավարութեան սահմանադրութիւններ պիտի ունենան : Սառաւիայի բոլոր ծախքը Սառաւիայի պիտի վճարէ . և թէ որ այս պայմաններուն գործադրութիւնը Սառաւիայի կողմէն սրգելք մը գըտնելու ըլլայ նէ՝ զինադադարման որոշուած ժամանակը լրմննալուն պէս պատերազմը նորէն պիտի սկսի : Ինկիլթեան կառավարութիւնն ալ որոշակի յայտնած է՝ որ Վրուսիայի և Բլայմաթի մէջ կ'աւ բացուելու ըլլայ նէ՝ ինքը կատարեալ չեղբութիւն պիտի պահէ : Լյս Սառաւիայի մէջ ըսած է որ անտարակուսելի կերպով անգլիականութեան առած եմ որ ֆրանսիացի սահմանէն անդին անցնելուն պէս Ռուսը զօրքով և ստակով Լյս քիտան օգնութիւն պիտի տայ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ : Բօղէնէն Պրէկու երթալու մեծ ծամբուն վրայ Բօղէնէն Եօթն միլիոն հեռու Շիկէդ անուն քաղաք մը կայ . Բրուսիայի թագաւորին հրամանաւ օգոստոս 29 ին օրը այն քաղաքէն նոր զօրք պիտի գրաւէր : Հարիւր մը շափ լէհցի երիտաւորներ՝ ձեռքերնին մէկ մէկ իւր-իւր անունով վրայ հասան . և մէկ կուս մը սկսաւ : Սառաւիայի աշխատեցաւ հանդարտեցընելու , բայց բան չի կրցաւ ընել . քաղաքապահ զօրքը կանչել պէտք եղաւ . լէհցիները ասոնց ալ չի հնազանդելու : Լյս ատենը լապիլիս բռնած զօրքէն խուճէ մը մարդ բերաւեցաւ . որ բարեկարգութիւնը նորէն հաստատուելու շատ աշխատեցաւ . և դանակ և փակիւ գործածել ալ հարկ եղաւ : Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան : Խաղաղարարներուն գլխաւորները բռնուեցան :

ԲՐՈՒՍԻԱ : Սիւրբիայի Ռադիսո քաղաքէն երկու միլիոն հեռու մէկ բերդ մը կայ Զօլին առնուն , որ անուանի Պ . Ռօլիտին ստացուածքն է : Սեպտեմբեր 4 ին շատ մը գեղացիներ մէկ ըլլալով այս բերդի վրայ գացին , ներս մտան . կողոպտեցին և կրակ ձգեցին : Սէջ սրբան արձանադրութիւններ , յիշատակագիր , և ասոնց պէս բաներ կար նէ՝ ամէնքն ալ կամ այրեցան կամ գողցուեցան :

ՍՊԱՆԻԱ : Օգոստոս 20 ին Ղիոնա քաղաքէն գրուած լուրերուն նայելով որ ֆրանսիացի օրագիր մը կը հրատարակէ , ապստամբները այս օրերս արտաքին կարգի շատնալ և զօրանալ մը ունին : Լյս Կուս պէս քանի մը հոգի խուճէ խուճէ եղած լեռները այրելուն կամ անտառներուն մէջ պահուած չեն կենար հիմայ . այլ օրինաւոր զօրքերու վաշտ կազմած են , հազուադէպ աղէկ . զենքերնին աղէկ . կարգադրութիւններն աղէկ . որ կողմը ուղեւն նէ կ'երթան . կը կուտին . և իրենց կեցած տեղերն ալ կը պաշտպանեն թագաւորական զօրացը դէմ : Լյս Լեռն թագաւորական զօրքերուն գտնուած տեղէնքն կը փախչեն . հիմայ չի փախչելէն զատ անոնց

կային ալ նոյն ծանօթութիւնը տուեր է Ղինձվաւ յի կառավարութեանը, և այն ալ իմացուցեր է որ ասորուստ չունեցող մասնատականներուն պիտի տրուի թե՛ քանակական տեղերը կողմէն օրը 75 անգամ (135 փարայի չափ), և իրենք քաջած տեղերունը բնաւ կիշներուն տունը պիտի բնակին, որ ասան վարձք տու լու չի պարտաւորին: Եւ այս լուրիւ վրայ արդէն 132 հոգի է բաղկացել խումբ մը: Պաշտօնաւարացած են:

— Օւրիցքերի ընդհանուր կառավարութեան հիմնական ծանր և պրոճուրք գործերուն մէկը հերկութեան դաշնակցութեան դաշինքը նորոգելն է, որուն առաջնորդութիւն կամ մասնաւոր դաշնակցութեան կուրը լըմընակէն ետքը ձեռք դարկին, և մինչեւ հիմայ աշխատեցան բան մը չինեցին, բայց հիմայ դժուարութիւնը այն շինածին հասարակութեան ընդունել տալուն վրայ մնաց:

Առի գաւառին բնակիչները գրեթէ միաբան այս նոր դաշինքը մերժեցին. միայն 30 հոգի գործնուեցաւ ընդունող: Այլե գաւառին բնակիչներուն մէջ ասանի բաներուն վիճակ և հաւանութի կամ անհաւանութիւն տալու իրաւունք ունեցող 19,000 հոգի են. նոր դաշինքը ընդունողներն են 2,741. չունեցողները 3,539: Պոռուկով գաւառը 20,000 վիճակ տուող ունի, ընդունողներն են 13,384. չունեցողները 2,054: Աւերգեւ վարդէնի ժողովուրդը գրեթէ միաբան նոր դաշինքը մերժեցին: Եւ Նիսովալտ շրջանակին ժողովը վճռեց ալ որ նոր սահմանադրութիւնը բնաւ չընդունին: Եւրպրին Լըբէնցէլ գաւառը ընդունեց: Պախլուրի գաւառին կառավարութեան խորհրդականներուն մեծ ատեսանը վախցաւ այս բանիս վրայօք հասարակութեան կամքը հարցնելու. իր մասնաւոր հեղինակութեամբ ընդունեց. որով բոլոր Օւրիցքերի ընդհանուր ազատութեան և իրաւանցը վերաբերեալ սահմանադրութիւն մը ընդունելուն առաջին գործը եղաւ սահմանադրութեան հիմք քակելը: Եւ յաջորդեցին չի հարցնելով ժողովրդեան կողմէն ասանի բան մը ընդունել կամ չընդունելով ժողովուրդին իրաւունքը չի ձանձաղէ:

ԱՎԿԻԱՆԻԱ: Պիլեմէնները Պալի կղզին վրայ պատերազմի ելան, որ Ղափա կղզին արեւելեան ծայրէն միայն մէկ նեղուցով մը զատուած է, որ Պալիի նեղուց կ'ըսուի, և Պալափա քաղաքէն չորս հինգ հարիւր մղոն հեռու է: Եւ մասնակ մը կայ որ այս կղզոյս բնակիչները աւաղակութիւնը բնակելով Պիլեմէնի վաճառականութեանը վնաս կը բերեն: Պիլեմէնները յուսնիս ամաց մէջ սկսան իրենց պատերազմական գործողութիւններն: Եւսկառաւա բերդին վրայ 1200 զօրք ցամաքը հանելով, որոց շատը եւրոպացի հետեւակի զինուորներն էին: Ուսմբը բերդին պատը մէկ դիէն ծակելով խումբ մը զօրք այն կողմը վազեց որ բերդը անկէց առնեն: Եւսկա մասն. բայց ներսը ամէն կողմէն բերդը պաշտպանելու պատրաստ մարդիկ կային, որ աստիկ կուռեցան: Եւսկա մարտիները գրեթէ ամէն ալ ջարդուեցան: Եւ դուրսիները շատ մարդիկ կորսնցնելով ետ դառնալու ստիպուեցան: Այլ մըն ալ վրայ յարձակեցան, և բան չի կրցան ընել: Այն ասեմը բերդին մէջնները ելան դուրս, և Պիլեմէններուն վրայ յարձակեցան. ֆիլեմէնները աղէկ կարգով և իրենց խումբերուն քառակուսի ձեւ տալով ետ քաշուեցան: 11 զինուորական հրամանատար, և 256 զինուոր կորսնցուցին իրենցմէ: Այլ կիսանայի ընդհանուր կուսակալէն օգնութիւն ուղեցին, այն ալ գրեց որ այն տեղի կուրը ձգեն, զօրքը Պալափա դառնան:

ԱՅՊԱՅԻՆ

Եսակին Պատրիարք Տ. Սատթէոս սրբազան արքեպիսկոպոսին արժանաւոր յաջորդ մը ընտրելու համար անցեալ շաբաթ օր աղային ընդհանուր ժողովը մը եղաւ պատրիարքարանը, ուր հրաւիրեալ էին մէկ երկու հարիւր անձինք թէ եկեղեցական և թէ աշխարհական. որպէս զի ամէն թաղի եկեղեցիներուն կարգաւորներէն և ամէն էսաֆի կողմէն մարդիկ դատուեալ նոր Պատրիարքի ընտրութիւնը բոլոր աղային հաւանութեամբ եղած ըլլայ, բայց այն օրը ժամանակը չի ներեց որ ասանի երեւելի ընտրութիւն մը երկու քարակ խորհելով ըլլայ, ուստի երեքշաբթի օրը դարձեալ ընդհանուր ժողովը մը եղաւ և այն օրը Պատրիարքի ընտրութեան հարցը քննարկուեցաւ: Եւ այն ընտրութիւնը քննարկուեցին Վառն ծանայ աղային գերագոյն Երանայի ըստ օրինի:

— Եւսարկայի հետեւեալ տեղեկութիւններն առինք, որ օգոստոսի 7 ին գրուած են:

Եւսարկայ սուրբ Կարապետի վանքին մօտաւոր

Եւսարկայի գիւղը մէկ գեղեցիկ դպրատուն մը չին ուներ է: Եւսարկայի նամակը այսպէս կը ներկայացրէ: Չմեռը տղոց նստելու համար պատրաստուած տեղին մէկ ծայրը պատշգամբ (շահնիշին), և հոն գրագիր և եկեղեցական երաժշտութիւն դասաւորող տղայոց համար աստիճանաւոր որոշած տեղ մը: միւս ծայրը մէկ վայելուչ սենեակ մը, որ վարժապետին համար յատկացեալ է. միւսագամայն և դասարանի ալ է. բերականութիւն կարգացողները հոն դաս կ'առնեն:

Եւսարկայ տղոց նստելու համար երեք հատ պատուական սենեակ, որ դուրս կը նային պատուահանները զուարճալի պարտէզներու վրայ: Այս դպրատան բերականութեան դաստառ վարժապետն է տիրուցող Պրիգոր յարգի ուսումնականը. որ ջանասէր եւ անհոգի սրտիւ իր դաստառութիւնը կը շարունակէ. բայց ինքն ալ սրբան որ տղայոց դաստառութեամբը զբաղած է նէ իրեն միտքն ալ տակաւին հարստացնելու կը նայի չգիտցած բաները սորվելով, և այս բանիս համար իրեն յոռուի ճարտասանութեան դաստառ ունի արժանապարհ Եւսարկայ, որ սուրբ Կարապետի վանքին բնիկ միաբաններէն է:

Դպրատան հոգաբարձուն է Պօտեան Պ. Կարապետ հոգեւոր անձը:

Տասն և չորս տղայ նոր բերականութիւն սկսած են. եկեղեցական երաժշտութիւններն ալ ըստ կարգի է: Մնացածները տակաւին պարզ ընթերցման մէջ են. և անկեղծ կը զուլցեմ կ'ըսէ նամակը գրողը, որ ազատական արուեստից և գիտութեանց յարմար աղէկ տղայք ելլելու յոյս կայ այս դպրատունէն: Բոլոր որ այս դպրատունը տարուէ ասորի սուրբ Կարապետի վանքի ուսումնարանին աշակերտելու յարմար շատ տղայք պիտի հանեն: Եւսարկայ բնակիչներն ալ արտաքին կարգի սէր մը ունին տղայքին գրագիտութեան և ուսման վարժեցնելու. և մանր տղայքին անգամ որ տակաւին բան սորվելու ընդունակ չեն դպրատունը կը խրկեն. որպէս զի հիմնական ականջին սորվել, ընտելանան, և ետքը բան սորվելու գոյնարութիւն չբաշեն:

Եւսարկայ չափ ալ նորահաս աղջիկներ գրագիտութեան և ուսման կը պարապին. և աղջկանց յատկացեալ դպրատուն մը չգտնուելով գիւղին մէջը, մաքրակրօն Տէր Ստեփան քահանայն այս աղջիկները իր տունը կը ժողվէ, և ինքը պէտք եղած դաստառութիւնը և վարժութիւնը կ'ընէ: Աղջիկներուն ըստ պատշաճ վարժութիւնը կը յուսամք որ չափազանց մանր տղայքը դպրատունը լեցնելու անպատեհութիւնը կը վերցնեն. որովհետեւ խիստ մանր տղայք դպրատան մէջ չէ թէ միայն բան չեն կրնար սորվել, այլ և սորվողներուն ալ արգելք կը լաւան, դպրատանը կառավարիչին ալ անարգութիւն են: Թէ որ անոց համար առանձին տեղ և խնամամած ջրհոսներն են: Բայց տղոց ալ խնամք ընող իրենց ծնողներէն աղէկ չընար ըլլալ, մինչեւ որ հինգ տարին անցնին, և բան սորվելու բաւական ըլլան: Եւսարկայ հետեւեալ աղջիկները մեծնան, և դպրատուն երթալու ժամանակին անցնին, իրենց տունը գրտնուած մանր տղայքը կրնան վարժել. և մայր ըլլան նէ իրենց տղոցը վարժութեանը իրենք անձամբ ձեռնհաս կը գրտնուեն: Աւսման հաստատուն հիմն ձգելու համար շատ մեծ օգուտ կ'ընէ աղջկանց ուսումնական ըլլալը. որ ետքը իրենց պարտականութիւն կը սեպեն իրենց տղայքը ըստ պատշաճ վարժելու. և դպրատուն խրկած առտեմին ալ վարժապետին մեծ օգնութիւններն կը հանին. անոր աշխատութիւնը իրենց զաւակներուն վրայ թէ թեւեցնելով:

— Դպրատուն մին ալ նոյն կեսարից վիճակին թարաւ գիւղին մէջ չինքն տուեր է Կիւլպէկեան աղնուաղարմ մահաթիս Կիւլպայի աղայն իւր ծախիւրը: Համբարձման օրը այս դպրատան շէնքին քարի վերաբերեալ գործերը լըմընցեր է. բայց վայտաշէնները (փրիլէ իլլիլը) տակաւին մինչեւ այս օրը (օգոստոս 7) լըմընցած չէ, և եփ աղէկ ալ բան կայ: Եւսարկայ երբ որ ասոնք լըմընան նէ աշխան մէջ վարժապետ կը գրուի: Եւ տղայքը կը ժողվուին կ'ըստին կարգալու:

Եւսարկայ շրջակայ տեղերը ընդարձակ ըլլալով դպրատունն ալ որ նոյն տեղին վրայ շինուած է բաւական ընդարձակութիւն ունի. հիւսիսային կողմէն եկեղեցւոյն և դպրատան տեղերը իրարմէ զուտեւր համար պատ մը քաշուեցաւ: Այն պատէն գոռ մը կայ, և դուռնէն ներս 12 աստիճան սանդուղիով վեր կ'ըլլուի դպրատան տեղը: Դպրատան տեղին կողմը պատնակաւ տան և հինգական կանգուն լայնութեամբ պարտէզ է. և շէնքը այս կերպ պոլու է: Դպրատանը դռնէն ներս մտնուելու պէս դռնէն մը. յստք մէջէն երեք կամարի վրայ հաստատուած մէկ սրահ մը, որուն երկայնութիւնն է 18 1/2 կանգուն, լայնութիւնը 9 1/2 կանգուն. և բարձ-

րութիւնը 10 կանգունի չափ: 12 հատ խոշոր լուստաւորներ ունի: Պալիթին ալ կողմը մէկ մեծ սենեակ մը, որ պարտէզին վրայ կը նայի. և ձախ կողմը մէկ մեծ սենեակ մը, մէջը վառարանով. և այս սենեակին քով մէկ միջնատարահ (մայլէն) մը ակեց վեց ոտք սանդուղիով վեր կ'ըլլուի մէկ ընդարձակ սրահ մը, որ բոլոր դպրատանը երկայնութիւնը պատած և վեց սիւնի վրայ շինած է: Դպրատանը չորս պատահանները այս սրահին կը նային, և սրահն ալ պարտէզին վրայ կը նայի. աստուրնէ մինչեւ ժամ 3 այս սրահը արեւ կը զբաղէ. անկէց ետքը շաբ է, և օրը շատ աղէկ է: Դպրատան սենեակներուն երկու պատահանին քով մէկ մէկ գրքարանն ալ չինքն են, և գեղայններէն քանի մի հոգի գրատունը բոլորովն պարապ չձգելու համար քովերին գանձած գրքերէն քանի մը գիրք դարձաւ ընծայ տուեր են. բայց աղայոց ուսման յաւաքովութեանը հարկաւոր եղած գիրքերէն պաւկաւութիւն ունին. ինչպէս են քերականութիւն, բառարան, և այլն. և ով որ այս պատահանի կարգալով կը խանդաղատի Կիւլպէկեան աղնուաղարմ աղային ազգասէր ջանքը վրայ, և կամք ընէ մէկ երկու կտոր գիրք յիշեալ վրայ դպրատանը նուիրելու մեծ սիրով և շնորհակալութեամբ կ'ընդունին:

Կիւլպէկեան մահաթիս Կիւլպայի աղայն դպրատանը նիւթական շինելը հերիք չսեպելով մշտնջենաւոր մնալուն ալ աւելի ջանք մը ունեցաւ. դպրատանը հաստատուն կարուած շնորհեց առայժմ իրեն իջմիք քաղաքը ունեցած մէկ մաշալան, որ տարեկան 800 զուռուշ եկամուտ կը բերէ: Եւսարկայ որ երբ որ դպրատունը բացուի նէ յաւաքովութեանը տեսնելով, և տարին 800 զուռուշը քիչ գալը ի փորձոյ հասկնալով, իր ազգասիրական եռանդը առաւել բորբոքի. և դպրատունը թէ իրմէ թէ ուրիշներուն ձեռնուով ըլլալով հաստատուն եկաւ մուսնելով ձոխացնէ, որով իւր անունը անմահ կը մնայ, և իւր փառաւոր նախնեացը և աղքատահմին յիշատակը իր անմահական գործով աւելի եւս կը փառաւորէ:

Բանդի ասոնց ցեղին մէջը անգիր բայց հաստատուն աւանդութիւն մը կայ, որ հայկազուն Որշտունեաց երեւելի ցեղէն, և մասնաւորապէս ան ուսանի Վարդ պատրիկին տոհմէն են, որ թեոգորոս Ուշտունի իշխանին տղան էր, և հայրը մեռնելէն ետքը Վրիտտոս 654 թուին ազգին համաձայն ընտրութեամբ աղային ընդհանուր սպարապետ եղաւ, և վեց տարի այս պաշտօնը վարելէն ետքը 660 թուին բոլոր աշխարհական պաշտօններէ հրաժարելով բարեպաշտութեան գործերու միայն պարապելով ժամանակը անցուց: Այս երեւելի մարդուս յիշատակը այս տոհմին մէջ կը մշտնջենաւոր իրենց մականունովը. որովհետեւ Կիւլպէկ քաղաքը պաշտպանութեան ճիշդ տաճիկներ թարգմանութիւնն է: Մարդուն քաղաքը բնակող Կիւլպէկեաններն ալ թաւալաւ Կիւլպէկեաններուն հօրեղծօրորդի են. որով այս ցեղը հայկազնեաց պիտի հին ցեղերուն մէկը կ'ըլլայ:

— Թոքանայի տեղութեան կողմէն Կոստանդուպոլիս վաճառականի նաւուց տեսչութեան պաշտօնիւ (սպիտակ փրիւտ) Կոստանդուպոլիս բնակող Պ. Ղիւլպէկեան Պաղարաւ Կալիցի, որ երեւելի ուսումնականներէն ըլլալուն համար ձեմարտ նիւթ գործողական լեզուին ընկուցեանը և թէ պարգեւաբաշտութեան հանդէսին ներկայ գտնուելու համար յատուկ հրաւիրական տրամակով հրաւիրուած էր, սեպտեմբեր 14 ին (2 ին) գրած մէկ յոտուկի նամակով ուսարական կ'ըլլայ ձեմարտ նիւթ մեծագոյնիս խորհրդականներուն և տեսչաներուն և ուսումնականիս և դաստառներուն, որ աշխատութիւններն պարապ չէ գտնել. ամէն տեսչի դժուարութիւններուն յաղթելով ուսանողները վերջապէս ասանի անանուններն աստիճանի մը հասցուցեր են: Եւսարկայ անոր շատ կը հաւանի գրոյն մէջ, որ ուսանողաց միտքը ձոխացնելու և լուսաւորելու գիտուեց հետ արտերնին աղէկցնելու և առաքինի վարուց տեղ ընելու մեծ ջանք ալ կայ:

Որովհետեւ յիշեալ աղնուական անձը պարգեւաբաշտութեան հանդէսին օրը անձամբ ներկայ չէր կրցած գտնուիլ, սեպտեմբեր 12 կիրակի օրը ժամանակ գտնելով յատկապէս ուսանողաց շինած գեղեցիկագրութիւնները և պատկերները և աշխարհացոյցները տեսնելու եկաւ. և միայն ասոնք դիտելուն համար երկու ժամու մօտ ժամանակ ձեմարտ նիւթ միտքին ետքը մեծ հաճութեամբ և գոհութեամբ իւր գործոյն գնաց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒՍՈՒՄ
ՅԻՄՆԱԿԱՆ ԳԵՂԵՐՈՒՄ
ՍԵՒՄԻՆԱԿԱՆ ԳԵՂԵՐՈՒՄ
Ի ՊԱՅԻՆ ՆՈՐ ԽԱՆԵ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ
Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԵՈՒԿԱՆՆՈՒ ՄԻՒՆԵՍԿՍԵՆ